

УДК 113:57.084

Культенко В. П.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), kultenko@ukr.net

Микеладзе Я. А.,

магістр факультету захисту рослин, екології та біотехнологій, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), yanamikeladze@gmail.com

Каліка Б. М.,

магістр факультету захисту рослин, екології та біотехнологій, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), yanamikeladze@gmail.com

ПРОБЛЕМАТИКА КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РЕЛІГІЙНО–КУЛЬТУРНИХ ОЦІНОК: ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена філософському аналізу етичних проблем клонування людини та їхнього тлумачення з культурно–релігійних позицій. Зосереджено увагу на основних полемічних питаннях біотехнології, а саме етичних проблемах клонування людини, обов'язків та відповідальності вчених, соціально–правового статусу клонованих організмів тощо. Досліджується варіатив філософських та релігійних підходів в оцінюванні новітніх біотехнологічних наукових досягнень. Щодо розв'язання цих проблем існує два крайніх підходи – консервативний та революційно–оптимістичний. Перший ґрунтується на традиційно–релігійній точці зору та заперечує право людини втручатися в божественні справи. Апологети другого підходу виходять з бажання людини досягти безсмертя або досягти вищої якості людського життя. Попри традиційну точку зору щодо непримиримого протистояння релігії та науки при вирішенні питань походження світу та людини, досягнення біотехнології в ряді релігій узгоджуються із святим письмом. Зокрема, цікаво трактується питання клонування в іудаїзмі та ісламі.

Ключові слова: клонування, релігія, біотехнології, людина.

Споконвічно людиною володіє бажання досягти безсмертя та жага досконалості. Кожна епоха по–своєму намагалася вирішити ці проблеми: Гільгамеш і Орфей сперечалися з богами, дістаючи магичні трави з певними властивостями, алхіміки билися над пошуками філософського каменю, зараз цими проблемами зайнялася наука. Пошуки попередніх поколінь не привели до успіху, але бурхливий розвиток біотехнологій дає надію на диво. Проте не всіма так оптимістично сприймається прогрес в даній області. Найбільш суперечливу суспільну реакцію викликала можливість застосування біотехнології для клонування людей. Особливо негативним виявилось відношення традиційних суспільних інститутів до проблеми. Новітні біотехнологічні досягнення потрібно вписати в сучасну картину світу для того, щоб вони не викликали відрази, відторгнення. Тому дослідження в цій області є актуальними на сьогодні.

Предметом дослідження є філософські аспекти проблематики клонування людини в контексті культурно–релігійних оцінок. Об'єкт дослідження – філософське осмислення біотехнологічних проблем клонування людини. Мета дослідження – розкрити сутність філософських та релігійних оцінок феномену клонування людини, як особливого синтезу штучно створеної реальності та різновиду сучасного наукового знання.

Стрімкий розвиток новітніх біологічних технологій, з одного боку, приносить порятунок від багатьох серйозних хвороб, забезпечує здорове життя людини,

однак з іншого боку породжує питання щодо меж втручання в людську природу, актуалізує етичний, філософський та релігійний дискурс навколо проблеми. При цьому значна більшість питань, що виникають, не має однозначного вирішення, є предметом наукових суперечок. Незаперечною стає теза, що невідповідальне використання нових технологій може привести до катастрофічних наслідків. Із розвитком біотехнологій неконтрольована еволюція соматичних прав у тому напрямку й у тому темпі, які диктує сучасне життя, може зумовити руйнацію традиційних уявлень про людину. Мабуть, одним із яскравих прикладів прояву зазначених тенденцій є феномен клонування.

Як науковці, так і пересічні громадяни у різних країнах світу цю інформацію сприймають по–різному. Одні вчені попереджують людство про небезпеку, що її несуть для нього такі експерименти, інші відстоюють думку про те, що ні науку в цілому, ні дослідження в галузі клонування не можливо зупинити. Далеко не однозначно є реакція громадськості. Висловлюються занепокоєння з приводу втручання науковців не лише в природу, а в найсвятішу тасмницю – народження людини. Частина людей одержимі ідеєю якщо й не безсмертя, то хоча б гарантованого «ремонт» свого тіла за будь–яких катастрофічних обставин – щиро вірять і прагнуть швидше наблизити таку диво–подію.

Прихильники консервативного підходу в більшості випадків базують свої аргументи на релігійних та традиційних уявленнях та поглядах, причому спостерігається єдність негативних оцінок клонування з боку всіх традиційних релігій. Так, з точки зору буддизму, клонування розглядається як порушення карми, є «чорним» гріховним діянням, що призводить до негативних наслідків в подальшому та являється причиною нижчих перероджень у світі тварин, рослин, предметів неживої природи або демонічних створінь.

Представники іудаїзму вважають, що при клонуванні ізольованих тканин та клітин організму не здійснюється посягання на гідність особи, і воно може бути корисним у біологічній та медичній практиці. Галаха, нормативна частина Святого писання іудаїзму, що регламентує релігійне, сімейне та цивільне життя євреїв, не містить заборони на клонування. Незважаючи на це, в іудаїзмі є різні думки щодо клонування: від визнання клонування як такого, що не суперечить законам Бога, до заяв, що клон не людина, а просто тварина. Клонування людини розцінюється в контексті відомої біблійної історії про гріхопадіння Адама та Єви, коли критерій «істина – незнання» був замінений на відносні поняття «добра» і «зла». Оскільки визначення добра і зла залежить від самих людей, то його критерії виявились заплутаними. Істина стала вважатися злом, а незнання – благом. Переступивши заповіді Всевишнього, перші люди набули надлишкових знань, які привели їх до суперечливих намірів та бажань.

В християнстві та ісламі є загальне положення, що людина створена за образом і подобою Бога. Його продовженням є дві тези – 1) про утвердження гідності людини, рівності всіх людей перед Богом, та 2) принципової відмінності людини від тварин. Біотехнології ж розглядають людину не як божественну даність, а як сукупність причин, на які можна і потрібно впливати, що з релігійної точки зору є висловленням

неповаги до гідності людини. Сама ідея втручання в природний процес створення людини суперечить волі Божій. Церква вбачає виклик у спробі створення людини шляхом клонування, інтерпретуючи це як намагання піднятися до Бога, уподібнитися йому.

Для католицького світу клонування обернулося серйозною проблемою: чи успадковується первородний гріх людьми, що з'явилися без статевого акту?

Оцінка клонування в ісламі теж не однозначна. Гейдар Джемаль, голова ісламського комітету Росії, спростовує строго негативне ставлення ісламу до біотехнології, вказуючи, що в певному сенсі Адам і пророк Іса (Ісус Христос) є також клонами, оскільки походять від одного біологічного батька. Джемаль стверджує, що, якщо вірити стародавнім міфам, люди були здатні до партеногенезу (форма статевого розмноження, коли розвиток зародка відбувається без запліднення) та вірить, що все трапляється згідно з волею Аллаха, і створення дитини за допомогою клонування не осудливіше, ніж її поява природним шляхом. Справжня етична проблема полягає в тому, для чого клон призначений. Його вбивство прирівнюється до вбивства звичайної людини, тому що Джемаль вважає, що клон повністю людина.

Частина мусульман висловлює прямо протилежну точку зору. Вони вважають, що репродуктивне клонування з точки зору цілей і приписів Корану має бути повністю забороненом. Деякі ісламісти відстоюють думку, що в День Суду, коли людина може повернутися до життя у новому вигляді, можливо, Аллах використовує щось, схоже на репродуктивне клонування. З позиції ісламу клон не позбавлений душі, оскільки душа вселяється в ембріон тільки на 40-й день розвитку.

В. С. Овчинський вказує, що в таких східних релігіях як буддизм, даосизм і синтоїзм, не проводяться різкі етичні відмінності між людським і тваринним світом, тому між клонуванням людини і тварини немає великої різниці. І. В. Вішев, доктор філософських наук, висуває цікавий тезис: а що, якщо клонування людини не суперечить планам Бога, а є спробою наблизити людину до свого образу і подоби.

Ф. Ніцше в образі останньої людини зафіксував появу в суспільстві у великій кількості людей безликих, обмежених, відірваних від культури, які стороняться творчості та зневажають авторитети. Саме цей тип людей становить потенційну групу ризику, представники якої можуть використовувати біотехнології, не замислюючись про етичний бік своїх дій та не боячись втратити індивідуальність.

Сучасні філософи малюють картини майбутнього з врахуванням згаданих ризиків. Вони лякають нагадують сцени з роману-утопії Олдоса Хакслі, в якому люди створюються за допомогою біотехнологій, щоб стати гвинтиками в державній машині та бути бездумно включеними в ланцюг споживання.

Висновки. Клонування, як і інші біотехнології, постають сучасним варіантом відповіді на прагнення людини досягти безсмертя. Біотехнології створені для продовження людського життя, покращення його якості, поліпшення генотипу шляхом втручання в природу людини. Проте сучасні наукові досягнення радикально відрізняються від спроб отримання безсмертя попередніх епох. Сьогодні набуття безсмертя загрозливо пов'язується з втратою людської унікальності, нехай

навіть і тільки в генетичному плані, з втручанням в природу людини. Отже, аналіз проблем клонування людини з позицій релігійних та філософських оцінок свідчить про необхідність подальших наукових досліджень у даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Довгич Н. Клонування людини // Наука і суспільство. – 2002. – №5/6.
2. Запорожан В. Біоетика в сучасній медицині // Вісник АН України. – 2002. – №1.
3. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой. – М., 1986.
4. Рубанец О. М. Проблема клонування людини: про взаємодію когнітивного і трансцендентного // Практична філософія. – 2003. – №4.

References

1. Dovhych N. Klonuvannya liudyny // Nauka i suspilstvo. – 2002. – №5/6.
2. Zaporozhan V. Bioetyka v suchasni medytsyni // Visnyk AN Ukrainy. – 2002. – №1.
3. Prigozhin I., Stengers I. Porjadok iz haosa: novyj dialog cheloveka s prirodj. – M., 1986.
4. Rubanets O. M. Problema klonuvannya liudyny: pro vzaiemodiiu kohnitivnoho i transtsendentnoho // Praktychna filosofia. – 2003. – №4.

Kultenko V. P., PhD, Department of philosophy, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), kultenko@ukr.net

Mykeladze Y. A., master Faculty of Plant Protection, Ecology and Biotechnology, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), yanamikeladze@gmail.com

Kalika B. M., master Faculty of Plant Protection, Ecology and Biotechnology, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), yanamikeladze@gmail.com

Problems of human cloning in the context of religious and cultural assessments: philosophical aspects

The article is devoted to the philosophical analysis of ethical problems of human cloning and their interpretation of cultural and religious positions. The focus is on the main polemical issues of biotechnology, namely, the ethical problems of human cloning, the responsibilities and responsibilities of scientists, the socio-legal status of cloned organisms, and so on. The variation of philosophical and religious approaches in the evaluation of the latest biotechnological scientific achievements is researched. As for the solution of these problems, there are two extreme approaches – conservative and revolutionary-optimistic. The first is based on a traditionally religious point of view and denies the right of man to interfere in divine affairs. Apologists of the second approach come from the person's desire to achieve immortality or to attain the highest quality of human life. Despite the traditional point of view regarding the irreconcilable confrontation between religion and science in addressing issues of the origin of the world and man, the achievement of biotechnology in a number of religions is consistent with the holy letter. In particular, questions of cloning in Judaism and Islam are interestingly treated.

Keywords: cloning, religion, biotechnology, human.

* * *

УДК 261.7

Мокієнко М.,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Центр дослідження релігії НПУ ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), okienko9@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКОЇ ДУХОВНОСТІ ТА ВЧЕННЯ ПРО ХРЕЩЕННЯ СВЯТИМ ДУХОМ

Аналізуються основні особливості духовності п'ятидесятництва і відображення цих особливостей у теології. Розглянуто співвідношення між сакраментальним хрещенням та містичним хрещенням Святим Духом. Виявлено характерні риси «життя у Дусі», проведено порівняння із концептом